

УДК [502:628.4.032](477.82)

Літушко О. П. (Україна, Луцьк)

ПРИЧИНИ ТА ДЖЕРЕЛА УТВОРЕННЯ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ У М. ЛУЦЬКУ ТА ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

У час стрімкого розвитку науково технічного прогресу, прискорення виробництва, посилення прагнення до високоякісних умов існування, загострення та поширення екологічних проблем у світі, зокрема і в нашій країні не є дивним.

Загальне антропогенне навантаження на довкілля в останні роки має тенденцію до зменшення, але загалом нинішню екологічну ситуацію не можна вважати задовільною. Внаслідок існуючої на сьогодні системи поводження з відходами територія України, так і нашого регіону, частиною якого є обласний центр - м. Луцьк, вкрита незліченними стихійними сміттєзвалищами і полігонами, які займають площу 160 га та стан яких незадовільний і вкрай небезпечний. Звалища відходів є постійними джерелами забруднення довкілля, що тягне за собою низку негативних наслідків: недбало організований збір, перевезення та розміщення ТПВ, утворення несанкціонованих сміттєзвалищ, критичні негативні санітарно-епідеміологічні ситуації навколо них, що значно впливає на стан довкілля та здоров'я населення [1].

Для ліквідації проблеми такого характеру слід визначити причини стрімкого утворення ТПВ, а саме кількість населення області та обласного центру, основні галузі виробництва, проаналізувати джерела утворення та обсяги відходів. А також звернути увагу на розвиток ситуації в обласному центрі Волині – м. Луцьку.

На 1 січня 2007 р. чисельність населення складала 1083,9 тис. чол.. Кількість чоловіків у загальній чисельності населення складала 47,3 %. в міських поселеннях. Відповідно в сільській місцевості ця частка становила 47,1 %.

Характерною рисою росту населення є - відсутність чітко виражених періодів високого чи, навпаки, низького приросту. На даний час у області спостерігається прямування в сторону збільшення чисельності населення, зокрема і густоти, що і є однією з причин утворення великої кількості побутових відходів [3].

Зростання чисельності населення тягне за собою зростання попиту на продукцію «побутового» призначення, що в свою чергу є причиною активізації відповідних галузей промисловості.

Приріст обсягів загальної кількості промислової продукції забезпечується переважно за рахунок збільшення виробничих потужностей і підвищення продуктивності праці. Найвищі темпи зростання продуктивності праці характерні для тих галузей, які прискорено розвиваються і що визначають науково-технічний прогрес.

Промисловість Волинської області за своєю структурою є багатогалузевою з переважним розвитком обробних галузей і виробництв. Своєрідність промисловості області, її місце і роль в господарському комплексі України характеризується наявністю таких галузей загальнодержавної спеціалізації, як харчова, легка, вугільна, лісова і деревообробна промисловість, машинобудування і металообробка. Ці галузі визначають основні показники виробничого потенціалу Волині і масштаби виробництва промислової продукції. На них припадає понад 80 % випуску товарної продукції промисловості, 85% чисельності промислово-виробничого персоналу і 70 % вартості основних промислово-виробничих фондів. Серед галузей загальнодержавної спеціалізації ведуче місце належить обробним галузям, які переробляють як місцеві мінерально-сировинні і лісові ресурси, сільськогосподарську сировину, так і привізну сировину і матеріали (машинобудування і металообробка, легка і хімічна промисловість та ін.).

Промисловість Волинської області є менш фондомісткою і матеріаломісткою, але більш трудомісткою у порівнянні із загальнодержавною. Галузі, що виробляють товари народного споживання: легка, харчова і місцева промисловість, виконують обслуговуючу функцію і у функціонально-галузевій структурі промислового комплексу їх питома вага відносно висока (понад 1/2 загального випуску товарної продукції). Саме ці галузі є первинним джерелом утворення ТПВ.

Разом із цим відбувається зниження частки галузей лісової, деревообробної і целюлозно-паперової промисловості. Помітним є різке зниження частки паливної промисловості через вичерпаність промислових запасів кам'яного вугілля.

Підприємства і організації Волинської області традиційно підтримують виробничо-економічні зв'язки з партнерами у багатьох зарубіжних країнах. Цьому сприяє вигідне економіко-географічне положення, доповнене хорошими транспортними зв'язками. Наявність автомобільних і залізничних переходів у сусідні території Білорусі і Польщі дозволяє відправляти прямі вантажі в Польщу та інші країни Європи.

Продукція підприємств області експортується майже в 50 країн світу, не враховуючи держав СНД, економіка яких тісно інтегрована з економікою України. Зарубіжними партнерами наших підприємств є фірми Польщі, Словаччини, Чехії, Болгарії, Угорщини, Румунії, Австрії, Бельгії, Кіпру, Данії, Німеччини, Індії, Італії, Японії, Швейцарії, Нідерландів, Туреччини, деяких країн Латинської Америки, Африки і Азії.

Слід відмітити, що значна кількість експортних товарів попередньо ввозиться з інших областей чи навіть імпортується. З товарів, що виробляються в області, найбільшу частку в експорті займають цукор і патока (майже чверть експортної виручки). Близько 19 відсотків експорту - це продукція машинобудування (машини, технологічне обладнання, прилади, транспортні засоби та їх частини), а понад 14 % - молоко і молочна продукція. Частка головної раніше статті експорту - м'яса - становила у 1995 р. лише 8,7 %. Решта експортної маси області - це продукти харчування, продукція текстильної промисловості, льоноволокно, одяг, взуття, пиломатеріали, будматеріали, деревина, а також свіжі гриби, чорниці та ін.

У динаміці товарної структури експорту прослідковуються тенденції до збільшення часток продукції цукрової і молочної галузей, пластмас і виробів з них, машин і обладнання при зменшенні питомої ваги тканин, будматеріалів, меблів, готових продуктів харчування, добрив і гербіцидів.

У територіальній структурі зовнішньоекономічної діяльності помітно виділяються три центри: Луцьк (47 % експорту області), Ковель (26 %) і Нововолинськ (12 %). В цілому на міста обласного підпорядкування припадає майже 90 % вартості експортних операцій. У розрізі районів найбільше експортується продукції з Іваничівського, Ківерцівського, Луцького і Горохівського (переважно цукор, пиломатеріали, меблі).

Із загального обсягу експорту 2/3 припадає на товари широкого вжитку і продовольчі товари. На жаль, в області спостерігається ще низька конкурентна здатність продукції промислових підприємств. Через це у невеликій кількості експортується продукція виробничо-технічного призначення, зокрема машини, обладнання тощо.

Область імпортує паливно-мастильні матеріали, нафтобітум, продукцію хімічної і нафтохімічної промисловості, побутову техніку, радіоелектронні вироби, чорні і кольорові метали, сільськогосподарські машини і запасні частини до них, овочі, продовольче зерно, фрукти, олію та інші товари [2].

Серед імпортних надходжень до області у 1995 р. перші позиції займали паливно-мастильні матеріали, тканини текстильні і трикотажні, продовольчі товари, а також машини, технологічне обладнання, прилади та їх частини. Значна частка в імпорті (близько 10 %) - це устаткування і деталі для промислових і сільськогосподарських машин (акумулятори, шини пневматичні і т.п.). Помітна питома вага також насіння сільськогосподарських культур і трав (4,4 %) , обладнання для промисловості і сільського господарства, промислових товарів споживчого характеру, мінеральних добрив, гербіцидів та інсектицидів. Відносно невелику частку в імпорті складають одяг і взуття, будматеріали, комплектуючі деталі і вузли для промислового виробництва.

У товарній структурі імпорту з 2006 р. спостерігається чітка тенденція до зменшення часток сировини для хімічної промисловості, харчових продуктів і продовольства, одягу, взуття.

Луцьк - головний адміністративний, господарський і культурний центр області, одне із старовинних міст України, розташований на берегах р. Стир (притока Прип'яті) [2].

Він займає площу 41,6 кв. км, на якій проживає 222,6 тис. чоловік (2007 р.).

В обласному центрі розміщено десятки великих промислових підприємств. Структура промислового виробництва м. Луцька характеризується відсутністю або незначною часткою ресурсо- та енергоємних технологій, рівень ресурсовикористання у виробництві досить низький, що зумовлює невеликі обсяги утворення і накопичення відходів виробництва та споживання. Рівень промислового виробництва порівняно із проектним, що був передбачений при будівництві великих промислових підприємств міста, значно зменшився. При реконструкції та модернізації виробництв відбувається орієнтація на ресурсощадні та безвідходні технології. При цьому, в Луцьку збережена індустрія, яка базується на переробці вторинних матеріалів (відходів): ВАТ „КРК”, ЗАТ „Хелс”, ЗАТ СП „Теріхем-Луцьк”, ВАТ „Луцькпластмас”.

У структурі зайнятого населення провідне значення належить промисловості (1/3 загальної кількості зайнятих), транспорту, будівництву. Ведучі галузі промисловості — машинобудування і металообробка (підшипниковий, автомобільний, приладобудівний, електроапаратний, комунального машинобудування, апаратури зв'язку та інші заводи), легка (шовковий комбінат, швейна і взуттєва фабрики, завод синтетичних шкір), харчова (кондитерська фабрика, хлібний, продтоварів, Гнідавський цукровий, пивоварний, молочний заводи, м'ясний і 2 хлібних комбінати) та хімічна промисловість.

ТПВ, утворені внаслідок використання продукції вищевказаних виробництв, збираються та складаються у відповідних місцях — полігонах твердих побутових відходів, основним з яких є полігон, що розміщений у селі Брище.

Полігон ТПВ розміщений у с. Брище на відстані 20 км від міста, загальною площею 90,0 тис. м². Загальний фактичний об'єм місця видалення відходів 4300,0 тис. м³. Полігон паспортизований, ведеться моніторинг[1].

Статистичним обліком та спостереженням охоплено 250 міських підприємств — утворювачів відходів. Видано 94 дозволи на розміщення відходів загальною кількістю 125,3 тис. т. Дозволено утворити 238,9 тис. т відходів усіх класів.

На ЗАТ „Хелс” впроваджена екологічно-безпечна технологія переробки відходів натуральних шкір, що значно зменшує техногенне навантаження на навколишнє природне середовище. За 2005 р. тут перероблено: відходів натуральних шкір — 561 т; шкірстружки — 2193 т; за I квартал 2006 р. було перероблено: відходів натуральних шкір — 183 т; шкірстружки — 457 т [1].

ВАТ „Луцький картонно-руберойдовий комбінат” при виробництві основної продукції — руберойду переробляє і утилізує значні обсяги вторинної сировини: макулатури та вторинних текстильних матеріалів. За 2005 р. було перероблено понад 7422 т макулатури та понад 1437 т ганчір'я.

Приватне підприємство „Інвід” (с. Зміїнець), спеціалізується на переробці полімерних матеріалів, у т. ч. полімерної тари з ПЕТ, відпрацьованих медичних шприців, які утворюються в медичних закладах, за 2005 р. було перероблено понад 450 т полімерних відходів.

ТзОВ „Вторма-Луцьк” спеціалізується на збиранні, заготівлі та обробці вторинної сировини, в основному макулатури з подальшим постачанням на Жидачівський целюлозно-паперовий комбінат, який є основним виробником газетного паперу та паперу для учнівських зошитів і підручників. За 2005 р. закуплено у фізичних та юридичних осіб:

- макулатури — 5 тис. т;
- ганчір'я х.-б. — 5 т;
- пляшки ПЕТ — 10 т;
- плівки поліетиленової високого тиску — 120 т;
- склобою різного — 100 т.

Основними завданнями ВОУ „Волиньєкокомресурси” ДК „Укрекокомресурси” є впровадження загальнодержавної системи роздільного збирання, комплексної переробки й утилізації відходів як вторинної сировини, створення розгалуженої мережі сортування відходів, впровадження сучасних технологій, обладнання, потужностей із переробки та утилізації відходів з метою їх залучення до господарського обігу. Співпрацюючи з даним підприємством, відділ екології веде постійний контроль за кількістю ввезеної на територію міста тари та упаковки й обсягами її утилізації, а також за виконанням підприємствами, установами та організаціями міста вимог Постанови Кабінету Міністрів України № 915 від 26 липня 2001 р [1].

За 2005 р. „Волиньєкокомресурси” зібрали:

- макулатури — 18,2 тис. т;
- плівки — 2560 т;
- пластмаси — 2653 т;
- ПЕТ-пляшки — 9342 т;
- поліетилену — 39,6 т;
- скла — 183,8 т;
- втортекстилю — 128,1 т.

Збір та утилізацію твердих побутових відходів в Луцьку здійснює ДКП „Луцькспецкомунтранс” (директор Кузьмич В. Ф.). Загальна тенденція щодо обсягів утилізації ТПВ характеризується постійним зростанням: 2004 р. — 357,4 тис. м³, у 2005 р. — 369,5 тис. м³, у 2006 р. за

1 квартал – 91,0 тис. м³. За розрахунками підприємства за день в місті утворюється 187,2 т відходів або 0,94 кг на людину.

Відповідно до існуючої в місті системи збору відходів можна виділити лише 2 категорії: від населення та від організацій, контор, комерційних та промислових підприємств. Співвідношення таке: 64,9 % – від населення, інші –35,1 %. Вказаний об'єм вивозу ТПВ від населення розраховувався у відповідності до „Рекомендованих норм накопичення ТПВ для населених пунктів України” КТМ 204 України 012-95, та згідно фактичного накопичення відходів для інших замовників.

Вивезення твердих побутових відходів включає комплекс робіт із збору їх по місту, перевантаження і транспортування відходів в с. Брище та їх утилізації. Частота збору відходів від 2 разового в місяць до 7 разового в тиждень.

В результаті аналізу статистичних даних утворення ТПВ у Волинській області та м. Луцьку можна побачити, що, у порівнянні з 2005-2007 рр., обсяги твердих побутових відходів зросли в 1,8 разів. Для покращення ситуації потрібне удосконалення організації поводження з твердими побутовими відходами, це потребує значних інвестицій у дану галузь. В загальному на охорону навколишнього середовища в 2007 році підприємства і організації області витратили 70,3 млн. грн., що на 28,5% більше попереднього року. З них 39,1 млн. грн. інвестицій, що в 1,3 рази більше, ніж у 2006 р. Частка коштів Державного бюджету у загальній сумі становила 58,9%. Найбільше капітальних інвестицій в основний капітал на охорону навколишнього середовища вкладено у поводження з відходами (16,9 млн.грн.). Одним із пріоритетних напрямків поточних екологічних витрат є поводження з відходами, що становить 2,4 млн.грн.. 7,8%.

Приведені дані свідчать, що в області існує проблема недосконалих складування, утилізації та переробки ТПВ.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Муніципальна Програма поводження з відходами у м. Луцьку на 2006–2010 рр.
2. Моторін Є. І. Загальний стан справ у сфері поводження з відходами в Україні. — К., 2001.
3. Національна стратегія поводження з твердими побутовими відходами в Україні: Звіт про існуючу ситуацію в секторі та стратегічні питання / Данське екологічне співробітництво з країнами Східної Європи (DANCEE), Міністерство навколишнього середовища, Данія, Державний комітет України з питань житлово-комунального господарства; № 59219 R1; – К., 2004. – 220 с.